Стари занаяти

Резбарство

Резбарството става самостоятелен занаят след Освобождението. Предполага се, че се е развило през първата половина на 18. век. Преди това то се е упражнявало съвместно със строителството и иконописството. Данни за тревненското резбарство има още от 1804 г. Резбарското изкуство намира приложение в различни домашни вещи – лъжици, солници, кавали, хурки, кобилици, ведра (дървени кофи), а през епохата на Възраждането намира приложение в жилищата за украса на врати, стълбове, долапи, тавани и др. Две столетия цъфти и носи славата на българското национално изкуство резбарската школа в Трявна.

Иконопис

В литературата ни се говори за три български иконописни школи – Дебърска, Самоковска и Тревненска. За основател на тревненската зографска школа се счита поп Витан, който изучил занаята в Зографския манастир. Завръщайки се в Трявна след 25-тата си годишнина той става родоначалник на една от многочислените иконографски фамилии.

Гайтанджийство

Най-голямо приложение като двигател водата намира в гайтанджийското производство и по-точно в един технологичен момент – плетенето на гайтан. Занаят за производство на гайтани (плетени шнурове, употребявани предимно за украса на дрехи от аба). Развива се преди Освобождението в българските земи. През втората половина на 19. век бил въведен железният чарк (чарк – дъскорезница или работилница за гайтани, която се задвижва с вода) и това спомогнало за неговото още по-голямо развитие. В годините непосредствено преди Освобождението, гайтанджийството станало един от най-значителните отрасли на текстилното производство.

Майстори-зидари

Тревненските майстори-зидари пътували по цялата Отоманска империя и строили черкви, джамии, конаци (конак – вид голяма сграда), казарми, мостове, часовникови кули, жилища. През лятото били зидари, а през зимата-резбари. Димитър Ошанеца и сина му Петър освен Даскалова къща са строили Еврейската синагога в Айтос, Пашовия конак в Карнобат, търговски маази (двуетажни къщи с магазин и склад на първия етаж) в Пловдив, църкви в Хасково.

Никола Йованов Фичев, наричан още Уста Колю Фичето (уста – майстор, учител) е роден в Дряново. Никола остава рано без баща, но Дряновският балкан със своите чардаклии къщи, крепости и манастири му вдъхва любов към творчеството и той поема трудния път на дюлгерски чирак и калфа.

Първите си уроци по строителство Никола получава при дряновски майстори. След това работи в Търново (Преображенския манастир). Участва във Велчовата завера през 1835 г. Става самостоятелен майстор, като довършва започната църква ”Свети Никола” и получава признанието на търновци.

В Търново строи едни от най-хубавите си сгради и църкви: Къщата с маймунката, Ханът на Хаджи Николи, църквата „Св. св. Кирил и Методий”, камбанариите на Преображенския и на Плаковския манастир и др.

Изгражда моста над р. Янтра при Бяла, след като е предпочетен пред дипломирания инженер чужденец. Колю Фичето проектира и строи Конака във Велико Търново (днес музей „Учредително събрание“) и Покритие мост в Ловеч.

След Освобождението е назначен за градски архитект в Търново.

Копринарство

Бубарството и копринарството в българските земи се разпространяват през 17. век чрез османските завоеватели – преселници от Мала Азия, Бруса и Армения. Тъй като се оказва твърде доходно на нашите земи, то бързо прераства в занаят, регламентиран от държавата и еснафските организации. Храната на копринените буби е предимно черничевото дърво и отглеждането му също се превръща във вид поминък. Разцветът на бубарството предизвиква засаждането на хиляди черничеви дървета.

Куюмджийство

Куюмджийство – работа с благородни метали (златарство). Куюмджийските изделия са с изключително разнообразни форми и орнаментика. В зависимост от предназначението си – накити,

църковни кръстове, чапрази (чапраз – украсена метална тока на женски колан), украси, съдове. Българското куюмджийство през 16. – 19. век оставя високохудожествени произведения с всички възможни техники, пазени и днес в съкровищници и музеи. Три са основните техники за изработка на сребро от времето на Възраждането: лята, кована и филигранна.

Коларство

Занаят за изработване на дървени коли. Познат в българските земи още в древността и засвидетелстван през цялото историческо развитие на българския народ. Широко застъпен през Възраждането и след Освобождението 1878 г. До 20-те – 30-те г. на 20. в. преобладава коларството, свързано с направата на дървени коли. След това се появяват коли с железни оси и железни шини; възниква занаятът коларо-железарство.

Самарджийство

Самарджийство – занаят на самарджия (човек, който изработва самари) (самар – 1. дървено седло за кон или магаре, приспособено за товар и за яздене; 2. приспособление за по-леко и удобно носене товар на гръб). Самарджиите изработвали самари за товарния добитък. Това бил едновременно и дърводелски и кожарски, и тапицерски занаят, защото конструкцията на самарите била дървена, подплатена със слама и вълна или тапицирана – обвита с кожа и плат. Майсторите-самарджии снабдявали със самари предимно населението в планинските райони, където било особено развито кираджийството (превозване на стоки срещу заплащане). При тогавашното състояние на транспорта кираджиите пренасяли занаятчийски произведения и други стоки по пазари и панаири и между селското население.

Медникарство

Медникарството е древен занаят с традиции още от времената на древните траки, които са били прочути майстори на медта. Медните съдове и украшения, запазени до наши дни, будят възхищение с богатата си украса и изящни форми. Изкуството медникарство се състои преди всичко в изработване на дълбоки съдове, за което помага голямата ковкост на медта. Медникарят дообработва съдовете си, дарявайки ги с блясък като ги калайдисва и орнаментира. Красотата започва да извира още със самото изковаване на медния лист, при което се образуват безброй ивици, приличащи на нанизи от мъниста, спирали или цветя. Украсата може да са допълни и с оформяне на разни фигурки – звездички, дъгички, кръстчета. През 17. – 19. век настъпва разцвета на медникарството по нашите земи. Медните съдове заемат важно място във всекидневието на старите българи. Медните произведения се налагат в онези дни като предпочитан сватбен подарък, носещ на младото семейство послание за топлина и уют.

Мутафчийство

Мутафчийският занаят е бил един от най-добре развитите в миналото. Свързан е с отглеждането на кози, от които се доставя суровината за изготвяне на мутафчийските изделия.

Мутафчийството се развивало във връзка с разрастването на занаятите и търговията и оттам все по-широко използване на кираджийските кервани (които превозват стоки). В големи количества се тъкали

мутафчийски чували и торби за пренасяне на различни стоки, конски колани и зобни торби за коне. Между тях са характерните и за Габровско големи прешови (чували за жито) и черги в естествените цветове на козината.

Технологичните етапи при производство на козиняви изделия са:

Требене – с ръце се прави подбор на козината по цвят и дължина на материала.

Разбиване на козината – върху дървена дъска са забити 4 колчета на разстояние едно от друго. За всяко колче се завързват памучни въженца с дължина 2 м. Противоположните им краища се свързват заедно в лескова пръчка. Козината се разстила под вървите и при биене тя се разбива (разчепква).

Предене – то се извършва на чекрък. Майсторът слага под лявата си мишница "вулията" – кожена торба със свита на кълделя козина. Превързва се през кръста с кожен колан "черкез", който се закача на въжето, задвижващо чекръка. При движението си назад майсторът преде едновременно две нишки, а другите две се пресукват.

Тъкане – при този занаят тъкането се извършва на вертикален стан. Две са основните шарки използвани при украса на козинявите изделия – "миши учишки" и "котешки зъбки". Другият ефект при тъкането се получава от съчетаването на естествените цветове на козината – бяло, сиво, кафяво и черно.

Казаслък

Казаслъка е напълно изчезнал занаят. Казасите изработвали от коприна, лен и мека вълна, разни украшения – гемове (юзди), дизгини (поводи, дълги ремъци или въжета, които се прикачват към юздите и служат за управляване на впрегнати коне), нагрънници, подопашници и колани за коне, обшивки на горни мъжки дрехи, пискюли за фесове, колани за жени, кордони (верижки) за часовници и др. Казасите сами подбирали вълната, коприната и

лена, сами я боядисвали с трайни растителни бои, след което я изпирали да изпитат трайността на добития цвят. Изплитането на украсите става на специално станче, което се състои от две дървени части, скрепени под прав ъгъл. Казасите обикаляли обширната Османска империя и пласирали произведенията си в Цариград, Смирна, Бейрут и другаде.

Грънчарство

Грънчарството е занаятчийска технология за производство на керамика, при която глината се оформя в съдове, предимно за потребление.

Грънчарските съдове са с красиви орнаменти. Съвременните методи за серийно производство изместват традиционното грънчарство, поради което днес то се използва повече за украса.

Човекът, занимаващ се с грънчарство, се нарича **грънчар**. Негов основен инструмент са ръцете му, въпреки че в историята на грънчарството са създадени множество други инструменти, като грънчарското колело, различни лопатки, оформящи и режещи инструменти, валяци.

Самоводската чаршия във Велико Търново продължава да пази духа, традициите и романтиката на Възраждането. Сега там работят различни занаятчийски работилници – грънчарска, оръжейна, бакърджийска, резбарска, шекерджийница, тъкачница, иконописно ателие, фотографчийница, кафене, работилница за приготвяне на кадаиф и фурна на площад "Самоводска чаршия". Всеки желаещ може да се включи в работата на някоя от работилниците и ще получи удостоверение, че е чиракувал при съответния майстор, а предмета, който е изработил, получава като подарък.

В този вид комплексът пресъздава атмосферата от първите десетилетия на 20. век. В работилниците се правят и продават сувенири, изработени според старите технологии. Те пресъздават антични, средновековни и възрожденски образци от богатите експозиции и фондове на музея. Така се възраждат и продължават традициите на народните художествени занаяти в един от най-старите български градове – Велико Търново.

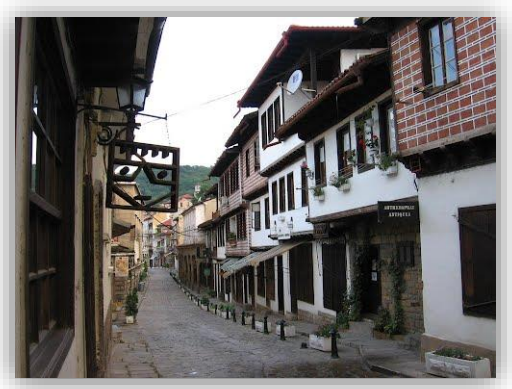

Източници:

http://novosianie.com/?p=2243

http://tryavna.org

http://www.tryavna-museum.com/DyrvorezbaL.htm

http://www.etar.org/hand/kozina.htm

https://bg.wikipedia.org

http://istoria.bg/1440/kolyu-ficheto-velik-vazrozhdenski-maystor

http://www.velikoturnovo.info/bg/samovodska-charshia/

https://myvelikoturnovo.com/2016/06/17/samovodska-charshiq/

Материала подготвиха: Милена Василева и Десислава Бейска

Провери и допълни: Диляна Гаджева